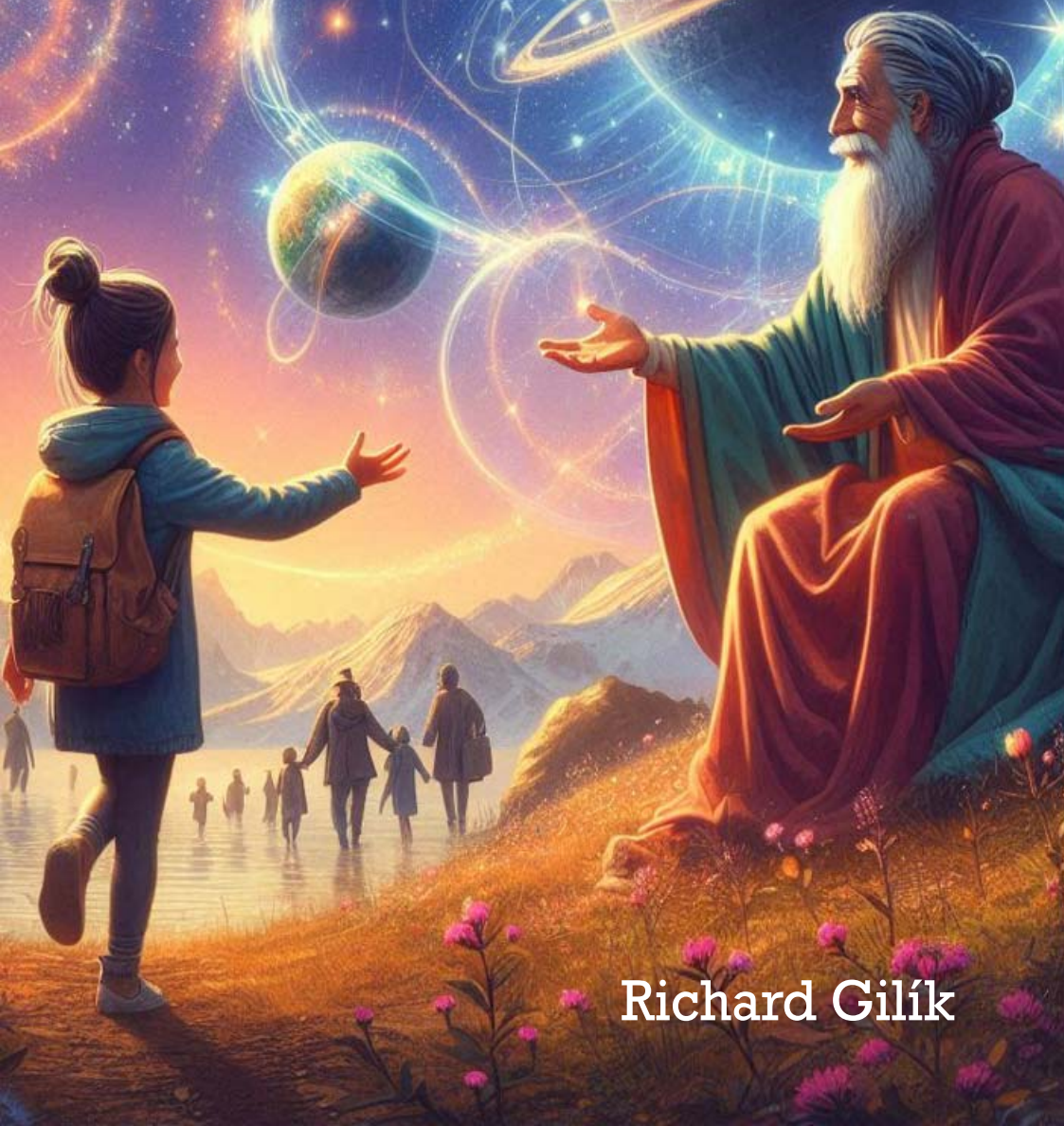

Psychologický vesmír: synchronicita a magické myšlení

Richard Gilík

RICHARD GILÍK

Psychologický vesmír

SYNCHRONICITA A MAGICKÉ MYŠLENÍ

*„Svět nitra je stejně nekonečný jako svět vnější.“
(C. G. Jung)*

**Vydáno vlastním nákladem s pomocí
nakladatelství e-bohém, s. r. o.**

***Ilustrace vytvořil autor pomocí Bing Image
Creator***

OBSAH

Úvod

1. SVĚT ZA OPONOU

ČÁST I. SYNCHRONICITA

2. CO JE TO SYNCHRONICITA

3. OD PRIMITIVNÍHO ČLOVĚKA K JUNGovi

4. VÝZKUMY, POCHYBNOSTI A "NEGATIVNÍ" SYNCHRONICITA

5. SYNCHRONICITA A ZRCADLENÍ V PSYCHOTERAPII

6. SYNCHRONICITA A SPIRITUALITA

7. SYNCHRONICITA A MIMOSMYSLOVÉ VNÍMÁNÍ

8. PAULI-JUNGOVA DOMNĚNKA A ARCHETYPY

9. SYNCHRONICITA A KVANTOVÁ FYZIKA

10. SEN A HYPOTÉZA DETERMINISMU

11. ZNOVUOKOUZLENÍ SVĚTA, SYNCHROMYSTICISMUS A EZOTERIKA

ČÁST II. MAGICKÉ MYŠLENÍ

12. CO JE TO POVĚRA

13. POVĚRA V MODERNÍ DOBĚ

**14. VYSVĚTLENÍ MAGICKÝCH SCHOPNOSTÍ A
POVĚŘČIVOSTI**

15. JAK FUNGUJE VĚŠTĚNÍ

Závěr

Úvod

Jako malí jsme naslouchali pohádkám. Setkávali jsme se v nich s vesmírem, který se k člověku důvěrně skláněl, promlouval k němu a podával mu pomocnou ruku. Skála se na dobré slovo otevře a hrdina může vstoupit dovnitř. Bublající potůček láskyplně nabídne žíznivému poutníkovi svou občerstvující vodu. Zvířata přátelsky promlouvají k člověku a předávají mu svou moudrost. A když nevíte kudy kam, zčistajasna se před vámi objeví kouzelný dědeček. Dokonce i samotné Slunce lze navštívit a vyžádat si od něj radu. Když si přehlížená dívka hrozně moc přeje zatančit na královském plese, náhoda ji k tomu dopomůže třemi kouzelnými oříšky. Dvanáct měsíčků zvrátí obvyklý běh času, aby se děvče ocitlo v tom správném ročním období a mohlo dokončit svůj nelehký úkol.

A pak byl pohádkám konec. Vyrůstli jsme a začali chodit do školy. A tam jsme se naučili, že vesmír je obrovský chladný prostor, který vznikl náhodným velkým třeskem a řídí jej složité a neosobní fyzikální zákony, kterým rozumí jen vědci. V takovém vesmíru by člověk bez skafandru nepřežil ani pár minut. Ani navštívit Slunce by nebyl dobrý nápad – spálilo by nás na prach, sotva bychom se k němu zdálky přiblížili. A budete-li mluvit se skálou, získáte tím nanejvýš anticenu Bludný balvan ze spolku skeptiků. Alespoň že ta zvířata jsou nám nadále jaksi blížká. Vždyť člověk se přece vyvinul ze zvířete díky své přizpůsobivosti a přírodní selekci. Ale příroda je krutým místem, kde se neustále svádí boj o přežití a silnější požírají slabší. Všude platí právo silnějšího – spravedlnost neexistuje. A tak tomu bude napořád, neboť žádný kouzelný dědeček nezmění běh světa. Ale člověk musí být realista a brát svět takový, jaký je.

Ale je svět opravdu takový?

Naprosto odlišný obraz vesmíru předkládá nejen spousta ezoteriků nebo filozofů, ale blíží se k němu i řada vědců. Stále častěji přicházejí s novými objevy a teoriemi, občas naprosto ohromujícími a neuvěřitelnými. Dá se říct, že v současné vědě jen skutečný expert dokáže rozlišit legitimní podivnost od naprosté magořiny. A nezřídka dá zelenou představám, které by dřív patřily do oblasti pohádek nebo science fiction. Například teorie mnohovesmíru, velkolepého kosmického souostroví, podle níž náš svět je pouze jedním z mnoha neustále vznikajících paralelních světů, které mohou mít naprosto odlišné zákony, má mezi předními fyziky již takový počet stoupenců, že můžeme mluvit o vědeckém mainstreamu.

Představa vesmíru, se kterou se setkáte na následujících stránkách, se dosud nestala součástí hlavního proudu vědy, byť některé z popisovaných jevů lze vědecky doložit a někteří odborníci s nimi pracují. Týká se to především synchronicity, která může posloužit v psychoterapeutické praxi, protože prožití smysluplné náhody u pacientů vyvolává subjektivní pocit smyslu a může tak napomoci jejich léčení. Poznání některých zákonů „psychologického vesmíru“ umožní pochopit magický způsob myšlení, které zdaleka není výlučnou doménou primitivních lidí. Ale kniha se dotýká i těžších otázek: Jak a proč fungují některé věšebné techniky? Je možné si dopředu naprogramovat, co budeme prožívat? Existuje nějaká předem sjednaná harmonie? Vychází svět, který známe, z nějaké hlubší dimenze?

Odpovědi na tyto otázky budeme hledat v moderní vědě, filozofii, psychologii, ale nebudeme se vyhýbat ani ezoterice. Neboť jak již prohlásil C. G. Jung ve svém projevu

adresovaném Společnosti pro psychický výzkum v Anglii: „Nebudu se dopouštět oné módní hlouposti a považovat vše, co nedokážu vysvětlit, za podvod.“

Zde je na místě, abych se dopředu přiznal k něčemu, co se asi akademické obci příliš líbit nebude. Občas se odvolávám na texty, jež sepsali různí channeleré. Pro účely této studie pokládám za celkem irelevantní, zda tyto informace pocházejí od spirituálních či mimozemských entit, z podvědomí či nadvědomí svých pisatelů, resp. zapisovatelů nebo z jiných zdrojů. V kontextu témat, kterými se zabývám, dávají citované myšlenky dobrý smysl a korespondují s názory publikovanými v běžných odborných pramenech. V některých materiálech paranormálního původu nalezneme popis reality, který by obstál nejen na prubířském kameni filozofie, ale ladil by i s moderní vědou; přinejmenším v tom, že připomíná některou z alternativních vědeckých teorií. Občas se i mně jako laikovi stane, že dočtu-li se o nějakém nejnovějším vědeckém poznatku, vzpomenu si, že jsem se s ním již setkal v Sethových promluvách nebo jiném díle, které o sobě tvrdí, že má nadpozemský nebo mimozemský původ. Laskavý čtenář nechť vnímá tyto channelingové vsuvky jako snahu o rozšíření úhlu pohledu, který jsem se mu snažil zprostředkovat i za cenu toho, že se budu občas pohybovat na (z akademického hlediska) trochu tenkém ledě. Kdo by se chtěl s tématem channelingové literatury obeznámit více do hloubky, doporučuji mu, aby si přečetl mou knihu *Moderní channeling a jeho tajemství*.

1. Svět za oponou

Filozofové všech dob se snaží nahlédnout za oponu světa. Nacházejí za ní rozsáhlejší, nádhernější svět a v něm Jednotu

Odnepaměti si lidé představovali, že za naším viditelným světem se nachází jiný, daleko rozsáhlejší a nádhernější svět. Tato představa nacházela svůj výraz v nejrůznějších náboženských doktrínách nebo filozofických systémech. Věřící tuto podivuhodnou dimenzi v její plnosti odpradáвна

nazývali nebem a byli přesvědčeni, že náš materiální svět je pouze jejím nedokonalým odleskem. Ale jak pochopit koncepci takového světa, když si žádný člověk nedokáže představit bytí, které nemá formu? Platón hovořil o říši idejí, které v sobě zahrnují pravé podstaty všech věcí. Nejpodrobněji popisují "svět za oponou" různá ezoterická učení. V tomto neviditelném matrixu se údajně vytváří podoba světa viditelného, v něm se nacházejí zárodky událostí, které teprve následně naleznou svůj materializovaný výraz v našem světě. Čas a prostor v něm neexistují, příčina splývá s následkem, ideje a vnitřní významy se sdružují podle zákona přitažlivosti podobného, dáváním se nic neztrácí, ale vše se obohacuje... Skrytý duchovní svět oplývá bohatým inspiračním zdrojem, který podněcuje umělce i vynálezce k těm nejlepším dílům a obsahuje vše, co kdy objeveno bylo nebo teprve bude.

Intuice, jež se projevuje v nesčetných náboženských představách, nám o existenci takového systému reality napovídá. Ale lze jej rovněž dokázat rozumem a pochopit, jak fungují alespoň některé z jeho zákonů? Budeme se podrobně zabývat dvěma jevy, které nám již po krátkém seznámení mohou napovědět, že existuje hlubší zdroj našeho světa, než jaký nám odhalují naše smysly. Prvním z nich je synchronicita, která se projevuje smysluplnými „náhodami“, které nám napomáhají držet se správné cesty a odhalují poněkud odlišnou organizaci vesmíru, než jakou vytvářejí běžné zákony příčiny a následku. Znat odpověď na otázku existence synchronicity je nesmírně důležité. Díky ní můžeme dospět k přesvědčení, že jsme buď obklopeni světem tajemných symbolů, které čekají na naše rozluštění, anebo naopak že žijeme v chladném, prázdném a vůči nám zcela lhostejném vesmíru.

Druhým tématem, který úzce navazuje na předchozí, je

pověra neboli magické myšlení. Jeho rozšířenost a univerzální podoba, s níž se setkáváme hlavně u primitivních národů a dětí, vzbuzuje zásadní otázky: Kde se berou pověrečné představy a co znamenají? Vztahuje se nějak nekritická mysl pověřčivých lidí, dětí a primitivních národů k zákonům světa za oponou?

Snaha o pochopení těchto jevů si vyžaduje jisté filozofické zázemí. Na následujících stránkách se proto pokusíme prokousat se různými koncepcemi „psychologického“ vesmíru, které by mohly poskytnout vysvětlení pro synchronicitu, magické myšlení a další zvláštní fenomény.

MYSL V POJETÍ HOLISTICKÝCH SMĚRŮ

Jeden ze základních metafyzických problémů představuje existence mysli, která se nachází v materiálním světě, a jednotlivé filozofické směry lze rozdělit podle toho, jak se tento rozpor snaží vyřešit. Zatímco dualismus uznává obě substance, mysl a tělo, jako zásadně odlišné, monismus připouští jen jednu podstatu, a podle toho, co je touto konečnou substancí, se obvykle dělí na fyzikalismus (materialismus), idealismus a neutrální monismus. Fyzikalismus spatřuje tuto konečnou podstatu v hmotě, idealismus ji nachází v duchu a neutrální monista je přesvědčen, že základ veškeré reality tvoří substance, jež sama o sobě není ani fyzická ani mentální, nýbrž "neutrální" nebo neznámá, která má schopnost projevit jak mentální, tak i fyzické aspekty. Neutrální monismus má blízko k dvouaspektové teorii neboli duálnímu monismu: oba směry tvrdí, že je zde základní realita, která není ani fyzická ani mentální. Rozdíl spočívá v tom, že zatímco neutrální monismus umožňuje kontextu dané skupiny

neutrálních prvků, aby si určil, zda skupina bude mentální, fyzická, obojí nebo žádná, dvouaspektová teorie má za to, že mentální a fyzické nelze oddělit ani vzájemně zredukovat (byť obojí je odlišné).¹

V kontextu spirituality pojmu monismus významově odpovídá výraz nedualita, který poukazuje na absenci oddělenosti a ukazuje cestu, jak ji dosáhnout, nebo přesněji řečeno uvědomit si, že se v ní již nacházíme.

V západní filozofii existoval po staletí živý spor především mezi materialismem a dualismem. Slabinou materialismu, který tvrdí, že jedinou skutečnost představuje hmota, je fakt, že existuje také vědomí – sami sebe si totiž uvědomujeme. Hlavní opoziční doktrína materialismu, dualismus, uznává realitu vědomí a tvrdí, že mysl a tělo představují odlišné substance. Hlavní problém dualismu spočívá v tom, že nedokáže uspokojivě vysvětlit, jak na sebe vědomí a tělo vzájemně působí. Jedním z myslitelů, kteří se pokusili tento protiklad vyřešit, je současný britský analytický filozof Galen John Strawson. Strawson dospěl k závěru, že důsledný materialismu nás musí přivést k názoru, že dokonce i atomy a molekuly mají primitivní druh myšlení nebo zkušenosti. Vyjádřil se: „...jako opravdový fyzikalista zastávám názor, že to, co je mentální/zkušenostní, je fyzické.“² Tento pohled, že vědomí nebo duše je prvotním, univerzálním a všudypřítomným rysem reality, se nazývá panpsychismus (z řeckého *pan* – vše a *psýché* – duše). Bývá také popisován jako teorie, že mysl je základním rysem světa, který existuje v celém vesmíru: „Podle většiny panpsychistů mysl není jednoduše mimo svět časoprostoru. Také není v pouhém bodě tohoto světa a nezbyvá nic jiného, než že je v oblasti světa.“³ Panpsychismus patří k nejstarším filozofickým teoriím. Zastává názor, že veškerá hmota má nějaké

přidružené vědomí. Většinou velmi primitivní, jako v případě atomů, které se těší jen nepatrnému množství vědomí. Ale spolu s tím, jak se hmota stává propojenější a složitější, obohacuje se i mysl a naopak. Panpsychisté vnímají sami sebe jako mysl ve světě myslí. Ve všech dobách, a zvláště v tradičních kulturách, lidé vnímali okolní svět jako živý a do jisté míry vědomý, byli přesvědčeni, že vesmírná tělesa, země, rostliny i živočichové mají duši a celý svět je oživen přítomností nesčetných duchovních bytostí. V tomto kontextu vyrostla i antická řecká filozofie.

Panpsychismus má blízký vztah k širšímu holistickému pohledu, že celý Vesmír je organismem, který má vlastní mysl. Představu, že existuje kosmické vědomí (univerzální mysl), sdílí mnoho náboženských směrů. Patří sem i panteismus, který tvrdí, že vše ve světě je jedním a má božskou povahu, a panenteismus, podle kterého božské sice proniká každou částí světa, ale zároveň přesahuje čas i prostor. Na rozdíl od panteismu neztotožňuje panenteismus Boha výlučně se světem, odmítá ho však také vymístit za tento svět jako teismus.

Tím, že panteismus zdůrazňuje jednotnou spirituální esenci, kterou vše sdílí, se odlišuje od animismu, který klade důraz na jedinečnost každé individuální duše. Animismus přisuzuje odlišnou duchovní esenci nejen živým bytostem, ale také neživým předmětům a místům. Animismus tedy teoreticky vnímá jako živé i rostliny, kameny, řeky, ale také lidské výtvořiny nebo vzorce počasí. Blízký vztah má i k duchům, zvláště těm přírodním. Animismus prosazuje etiku životního prostředí a hlásí se k němu především pohané. Odlišnost mezi panteismem a animismem spočívá spíše v důrazu než v samotné podstatě: Panteista může mít pochopení, vidí-li, když pohanští domorodci uctívají určité posvátné zvíře, horu nebo řeku, pro něj to vše představuje

metaforu jediné Přírody.

Kosmopsychismus předpokládá, že celý vesmír je jediným, sjednoceným objektem, jenž ontologicky předchází svým částem. Vesmírný celek je v tomto pojetí základním stupněm reality, který reprezentuje vědomí. Lidské vědomí a vědomí nižších realit je pouze odvozeno od kosmického vědomí. Tímto se liší od panpsychismu, podle kterého již ten nejnižší stupeň reality je základní a reprezentuje vědomí. Na rozdíl od panteistů kosmopsychisté nezastávají názor, že vesmír je Bohem. Vesmír má podle nich jistý druh zkušenosti, ale nemusí mít nutně myšlenku nebo být aktivním činitelem.

Moderní lidé mají tendenci považovat pojetí „vesmíru s duší“ za primitivní a pověřivé, ne-li přímo bláznivé, ale panpsychismus zastávali též mnozí významní západní myslitelé jako Platón, Spinoza, Leibniz nebo William James. Panpsychismus (panteismus, panenteismus) nalezneme také ve starověkých filozofiích, jako je védanta, taoismus, mahajánový buddhismus nebo stoicismus. A všudypřítomné New Age dnes znovu osidluje „odkouzlený“ svět spoustou neviditelných bytostí, duchovních principů a magických zákonů.

I přes určité rozdíly by se jednotlivé holistické směry shodly na tom, že svět funguje jako jeden celek řízený univerzálním vědomím, jež předchází smyslově vnímaným jevům a vše sjednocuje k jednomu cíli. Tato velkolepá vesmírná organizace uvádí vše do souladu i pomocí zvláštních, ale smysluplných „náhod“ které propojují společným významem i zdánlivě nesouvisející jevy.

Klasickou ideu *sympatie* všech věcí nejlépe vyjádřil **Hippokratés** (460–ca370): „Existuje jeden společný proud,

jedno společné dýchání, všechny věci jsou v souladu (sympatii). Celý organismus a každá jeho část pracují společně za stejným účelem... velký princip sahá až k nejzazší části a z nejzazší části se vrací k velkému principu, k jediné přirozenosti, bytí a nebytí.“⁴

Hérakleitos z Efesu (ca 540–480) byl starořecký filozof, který zdůrazňoval neustálý pohyb. Platón mu přisuzuje výrok „všechno se pohybuje a nic netrvá“. Pomíjivost všech věcí vyjádřil ještě známějším výrokem „nevstoupíš dvakrát do téže řeky“ (neboť v ní teče již jiná voda). Stejně tak se ani podruhé nemůžeme podívat na totéž Slunce, neboť i „Slunce je vždy nové“. Jediná věc, která trvale přetrvává v tomto chaosu je Logos, jenž znamená rozum, který řídí svět, nebo přímo Bůh. Podle Hérakleita patří k vlastnostem člověka i Boha lehkomyšlnost dítěte: „Věčnost je dítě, které při hře hází kostkami, královská moc náleží dítěti“.⁵ Marie-Luise von Franz tento výrok vykládá tak, že světovou energii, která podle Hérakleita spočívá v ohni a proměňuje se ve všechna hmotná i nehmotná jsoucna, drží v rukou chlapecký bůh a hraje si s ní. Svým hraním tvoří osud, protože jeho tvoření je synchronistický fenomén. Božstvo si pohrává a člověk se tomu snaží přijít na kloub svými věšteckými číselnými metodami.⁶ Nepochopitelné se jeví zejména to, jak z dětské hry a náhody vzniká soulad, neboť jak Hérakletos pravil: „Z neladně roztroušených věcí – nejkrásnější harmonie“.

Platón (427–347) obhazuje panpsychismus ve svém pozdním dialogu Sofisté, kde píše, že všechny věci mají účast v jsoucnu, podle Chalmerse tedy musí mít psychický aspekt mysli a duše.⁷ Mezi rody jsoucna, ideami, existuje společenství. Ve Filébovi a Timaiovi Platón obhazuje pojetí duše světa neboli *anima mundi*: „Tak tedy lze s pravděpodobností říci, že tento svět prozřetelností boží stal

se živým tvorem majícím duši i rozum... jeden celek ze všech celých prvků..."⁸

Pomíjivost viditelného světa zdůrazňuje Siddhártha Gautama, známý jako **Buddha** (564/3–484/3). K jádru jeho učení patří filozofická teorie *patičča samuppáda*, jejíž název se nejčastěji překládá jako „závislé vznikání“. Tato filozofie tvrdí, že všechny mentální i fyzické stavy jsou podmíněné, tedy nevznikají nezávisle samy od sebe, ale jsou na sobě vzájemně kauzálně závislé. Každý jev „existuje“ jen díky „existenci“ jiných jevů v bezčasové síti kauzálních vztahů. Snad s výjimkou nirvány, konečného vysvobození, jsou všechny věci podmíněné a pomíjivé, nemají proto žádnou vlastní nezávislou podstatu a existují jen jako iluze. Zároveň všechny jevy tak mají společnou přirozenost a jsou vzájemně provázané, vše je nestálé a běžné pojetí času a místa je zde vyloučeno.

Rovněž hinduismu dominují myšlenky o pomíjivosti a iluzívnosti světa jevů, nedualitě univerzálního vědomí a vzájemné provázanosti všech věcí. **Ádi Šankara** (509–477) zformuloval indickou filozofickou školu *advaita-védantu*. Založil učení na čistém monismu a ztotožnil individuální bytí (*átman*) s univerzálním bytím (*brahman*). Brahman je jedinou skutečností, fenomenální svět je považován za iluzorní (*mája*). Tvzení upanišád jako „*tat tvam asi*“, „že ty jsi“ má odstranit nevědomost tím, že zjevuje, že *átma* se neliší od nesmrtelného Brahmanu, jehož přirozeností je pravá Realita, pravé Vědomí a blaženost. V tomto pohledu je individuální já pouze odrazem nebo omezením jednoho *átmanu* v množství zdánlivých individuálních těl. Jak je ale možné, že v různých tělech působí pouze jedno Já, a přesto se jejich činy nepromíchají? Šankara k odpovědi používá analogii zrcadlení. Individuální duše jsou pouhá zdání nebo odrazy Nejvyššího Já, jako když se slunce odráží ve vlnící se

vodě. Chvění jednoho takového odrazu nevyžaduje, aby se chvěl i další, podobně jako činy jednoho individuálního já nemusejí ovlivňovat činy dalšího já.⁹

Pokud toto podobenství rozvedeme, abychom pochopili, jak mohou zákony Jednoho působit souběžně s běžnými zákony zdánlivé oddělenosti, pak by pravá Realita jako jediné slunce svou gravitací a teplem simultánně působila ve všech vodách, zatímco vlny, které na okamžik vody zdánlivě oddělují, se podobají běžným zákonům příčiny a následku.

Pro čínské myšlení je typické myslet v pojmech celku, vnímat úplnost, v níž se ukrývá význam za „náhodně“ propojenými věcmi. Pro taoisty je zdrojem a podstatou všeho, co existuje, nepostižitelný princip *Tao*. **Lao-c'** (6.-5. st. př. Kr.) prohlásil, že tao, o kterém lze mluvit, není věčné Tao. v knize *Tao te-ťing* nabízí následující popis, co je Tao:

*„V chaosu před zrozením Nebe a Země
již bylo cosi tichého, nezávislého, neměnného.
Samo bez formy, neúnavně se projevovalo.
Věčně přítomné, dá se považovat za základ všeho.*

*Nevím, jaké má jméno, proto jej nazývám ‚Tao‘.
Pokud bych měl Tao popsat, dodal bych ‚Velké‘.
Proudí uvnitř i vně všech věcí a vrací se zpátky ke zdroji.“¹⁰*

Stavu dokonalosti lze dosáhnout, když se rytmy a cykly Tao synchronizují. Etickým ideálem taoisty je žít v harmonii s velkým Tao. Synchronicita je manifestací Tao.

Podle ezoterických představ se Tao odhalí tam, kde se vše spojuje podle božského vzoru a obraz je dovršen. Jung to popisuje jako tajemství propojení (*mysterium*

coniunctionis), v němž se sjednocují extrémní protiklady; noc se snoubí s dnem, vnější s vnitřním a mužské se ženským.

Existují představy o sjednoceném světě bez protikladů i v křesťanství? V raných křesťanských církvích bychom je nepochybně našli. Apokryfní *Tomášovo evangelium*, které je sbírkou 114 údajných Ježíšových výroků, představuje Pána jako učitele moudrosti. Obsahuje i několik panteistických výroků, mezi nimi následující: „Když z dvou uděláte jedno a vnitřní připodobníte vnějšímu a vnější vnitřnímu a to, co je nahoře, uděláte jako to, co je dole, a když to, co je mužské, a to, co je ženské, učiníte jedním jediným, aby mužskost nebyla mužskostí a ženskost ženskostí, když své oči budete mít na místě svých očí a ruce na místě rukou, nohy na místě nohou, obraz místo obrazu – pak vejdete do království.“¹¹ Rostoucí počet biblických badatelů považuje Tomášovo evangelium, nebo alespoň některé jeho části, za původnější a autentičtější než kanonická evangelia Nového Zákona. Ortodoxní teologové ovšem přisuzují jeho panteistické myšlenky vlivu gnosticizmu na ranou církev.

U nejvýznamnějšího představitele novoplatónismu **Plótina** (205–270) vytváří Duše světa sebeharmónizující jednotu, která je sympatetická se sebou samou.¹² Z ní vycházejí jednotlivé duše.¹³ Duše světa zahrnuje celý svět a řídí jej dle libosti. Je přítomna ve všech částech nezměrného těla světa a oživuje je, aniž by je rozdělovala. Simultánně oživuje všechny věci a přitom sama zůstává celá a nerozdělená. Ve své moci obsahuje svět nekonečné velikosti a rozmanitosti v poutech jednoty.¹⁴ Ve vyšších sférách všechna inteligentní bytí existují společně bez hranic a rozdělení ve světě, který je jeden, a neexistuje mezi nimi ani lokální vzdálenost.¹⁵ A na závěr Plótinův

výrok: „Ti, kdo věří, že svět bytí je řízen štěstím nebo náhodou a že závisí na hmotných příčinách, jsou na hony vzdáleni božskému a představě Jediného.“¹⁶

Obdobné myšlenky vyjádřil i známý italský humanista **Giovanni Pico della Mirandola** (1463–1494). Pro něj je Bůh prvotní studnicí Bytí, je „Jedním“. „Bůh je všemi věcmi, a nejvíce a nejdokonaleji všemi věcmi – ty nemohou být, pokud On v sobě nepochopí dokonalosti všech věcí natolik, že z nich vyloučí jakoukoliv nedokonalost.“¹⁷ Zmiňuje též existenci jednoty, v níž je každý tvor sjednocen s ostatními a všechny části světa tvoří jeden svět. V tomto světě, jenž je jedním bytím, viditelným Bohem, je vše přirozeně uspořádáno od samého počátku jako části živého organismu. Jako v živém těle fungují jeho různé části v harmonii a jsou smysluplně uspořádány jedna vůči druhé, tak i události ve světě jsou založeny na smysluplných vztazích, které nelze odvodit z imanentní kauzality.¹⁸

Baruch Spinoza (1632–1677) se domníval, že vše v přírodě má tělo a duši, které představují dva aspekty téže základní reality. Jeho pojetí myšlení a prostorového rozšíření jako „dvou aspektů jediné inkluzivní reality“, které identifikoval zaměnitelnými pojmy „Bůh“ nebo „Příroda“, patří k nejznámějším pojetím duálního monismu.

Představu holistické vzájemné propojenosti všeho se vším zastával také známý matematik **Isaac Newton** (1643–1727) a filozof **Gottfried Leibniz** (1646–1716). Zatímco Newton předpokládal, že hmota se skládá z nevědomých částic, Leibniz představil koncept monád – nejzazších a jediných reálných jednotek ve vesmíru, která představují jak silová centra, tak mentální centra zkušenosti. Leibniz dokonce má za to, že v zrcadlení světa, který Bůh stvořil, „každá látka v některém ohledu nese

povahu Boží nekonečné moudrosti a všemohoucnosti a napodobuje ho, nakolik je toho schopna. Neboť vyjadřuje, byť jakkoliv zmateně, vše, co se ve vesmíru děje, ať již minulost, přítomnost nebo budoucnost – a to má jistou podobnost s nekonečným vnímáním nebo věděním.“¹⁹

Leibniz, kterého mnozí považovali za génia, se sám příležitostně stylizoval jako „autor systému předzjednané harmonie“. Jedná se o filozofickou teorii o kauzalitě, která nabízí odpověď na otázku, jak může docházet k interakci mezi tělem a myslí. Leibnizovo řešení spočívá v absolutní synchronicitě psychických a fyzických událostí. Pro Leibnize není vesmír obrovským seřazeným strojem, nýbrž rozsáhlým živým organismem. Každá část vesmíru – monáda, je rovněž samostatným organismem a zároveň základní jednotkou uspořádání světa. Tato zcela prostá centra psychické aktivity jsou obdařena percepcí a žádostivostí. Monády neexistují v prostoru, nýbrž každá z nich zrcadlí vesmír ze své vlastní jedinečné perspektivy a je uspořádána jako samotný vesmír. Monády, které popisuje jako „bez oken“, ovlivňují pouze samy sebe a jedna o druhé neví, přesto tyto substance (patřící tělu i mysli) ve světě vypadají, jako by na sebe vzájemně kauzálně působily, protože Bůh je dopředu naprogramoval tak, že do sebe zapadají jako puzzle, vzájemně se „harmonizují“ a vytvářejí tak souladný řád světa. Leibniz přirovnává tělo a duši k dvěma časově seřazeným hodinám. Podle jeho vlastních slov: „Duše se řídí svými vlastními zákony a tělo také svými a obě se shodují na základě harmonie, jež je předem stanovená mezi všemi reprezentacemi jednoho a téhož vesmíru.“²⁰

Pro Leibnize byl čas i prostor iluzí, stejně tak i složené substance. Leibnizova filozofie bývá nazývána panpsychický idealismus.

Rovněž německý filozof **Arthur Schopenhauer** (1788–1860) nachází řešení problému, jak uvést do souladu psychické a fyzické události, v předzjednané harmonii. Podle Schopenhauera existují dva odlišné způsoby řetězení událostí, které se nicméně přesně shodují: „Představíme-li si každý kauzální řetězec, postupující v čase, jako poledník na zeměkouli, pak můžeme zobrazit simultánní události jako paralelní kruhy zeměpisné šířky... Všechny události v lidském životě tedy vycházejí ze dvou zásadně odlišných kontextů: za prvé z objektivní, příčinné souvislosti běhu přírody; za druhé ze subjektivní souvislosti, která existuje pouze ve vztahu k jednotlivci, jenž ji prožívá, a která je právě tak subjektivní jako jeho vlastní sny, v nichž jsou však nutně určovány i jejich posloupnost a obsah, a týmž způsobem jako posloupnost scén v dramatu podle básníkovy scénáře. Oba typy spojení existují simultánně a mají tentýž výskyt jako článek ve dvou zcela odlišných řetězcích, které se však dokonale sladily, v důsledku čehož se pokaždé osud jednoho shoduje s osudem druhého a každý se stane hrdinou svého vlastního dramatu a zároveň figuruje i v dramatu cizím. To je samozřejmě něco, co přesahuje veškeré naše chápání a lze to považovat za možné pouze díky té nejúžasnější předzjednané harmonii.“²¹

Schopenhauer měl nemalý vliv na mnoho umělců a učenců, včetně Freuda a Junga. Jeho popis synchronicity a koincidence se podobá definici, s níž o sto let později přišel Jung. Schopenhauer napsal: „Koincidence je simultánní výskyt událostí, které spolu kauzálně nesouvisejí.“²²

Americký filozof a psycholog **William James** (1842–1910) odmítl obě hlavní základny moderního světonázoru, dualismus i fyzikalismus. Sám sebe nazýval pluralistickým

panpsychikem, čímž míní doktrínu, že „materiální objekty jsou rovněž ‚pro sebe‘“. ²³ Jamesova metafyzika je metafyzikou procesu, základní jednotky reality jsou jen chvilkové. Realita se skládá ze zkušenosti a zkušenost „přichází po kapkách“. ²⁴ W. James uvedl do psychologie pojem *proud vědomí*. Byl přesvědčen, že lidskou myšlenku lze charakterizovat jako plynoucí proud a vědomí je zcela souvislé.

Podle Jamese nám jedině panpsychismus poskytuje srozumitelnou představu toho, co je něco samo o sobě: „Naše jediná pochopitelná představa o jakémkoliv objektu v sobě je, že by měl být objektem *pro* sebe, a to nás přivádí k panpsychismu a názoru, že naše fyzické vjemy jsou účinky ‚psychických‘ realit na nás... *Toto* něco existuje, když my jako jedinci to nemyslíme, to je nevyvratitelné přesvědčení zdravého rozumu. Rozličná stádia idealistických úvah jsou pouze sérií čtených pokusů definovat, co to něco je, jež takto existuje. Závěr dosti výrazně směřuje k něčemu jako panpsychismus.“ ²⁵

W. James zastával formu panspsychismu, v níž individuální myslí a hierarchie myslí nižšího a vyššího řádu vytvářejí realitu vesmíru. ²⁶ Hlavní problém, který s sebou tato teorie přinášela, James identifikoval jako „kombinační problém“ panpsychismu. Spočíval v námitce, že jestliže každý malý atom nebo částice má v sobě kousek mentální reality, jak lze vysvětlit, co se stane, když některé z těchto kousků se složí dohromady, aby vytvořily bytost, jako je osoba, která má podle všeho komplexnější formu myšlení, a k tomu ve většině případů sjednocenou? ²⁷

Dalším moderním myslitelem, který má blízko k panpsychismu, tedy k pojetí, že každý sebeorganizující materiální systém má jak materiální, tak i fyzikální aspekt,

je **Rupert Sheldrake** (nar. 1942): „To, co tvrdím, je existence nějakého druhu paměti vrozené v každém organismu v něčem, co nazývám morfogenetické nebo morfické pole. Jak ubíhá čas, každý typ organismu vytváří specifický druh kumulativní kolektivní paměti. Pravidelné jevy v přírodě se tudíž opakují ze zvyku. Věci jsou, jaké jsou, protože byly takové, jaké byly. Vesmír je vyvíjející se systém zvyků.“²⁸ Například forma krystalizace závisí na způsobu, jakým se krystaly utvářely v minulosti. Sheldrake uvádí ještě markantnější příklad: Naučíme-li něco krysy dejmě tomu v San Francisku, díky neviditelnému vlivu dokážou následně ostatní krysy stejného druhu na celém světě vykonávat tutéž dovednost snadněji. Ještě známější je tzv. fenomén sté opice – spontánní a záhadný skok vědomí, k němuž má dojít, jakmile se dosáhne bodu „kritické masy“. Název pochází z experimentu na opicích, který se konal v 50. letech na jednom ostrově. Lyall Watson ve své knize *Lifetide* popisuje, jak jedna opice naučila druhou umývat si brambory, a ta to naučila další, až to postupně zvládly všechny opice na ostrově. Když to zvládla i stá opice, náhle i všechny opice na jiných izolovaných ostrovech se záhadně a spontánně naučily umývat brambory. Nicméně skeptici tuto historku z dobrých důvodů zpochybňují. Hypotéza morfické rezonance Ruperta Sheldrakea, která se velice blíží Jungově představě kolektivního nevědomí, naznačuje, že i v učení lidí těžíme z kolektivní lidské paměti, jež obsahuje to, co se jiní lidé naučili před námi. Paralelu nalezneme i v pohledu buddhistické školy *Tiantai*, že „když to získá jeden, získají to všichni“.

New Age koncepty

Mnohé významné duchovní texty New Age, které zásadním způsobem spoluvytvářejí filozofii hnutí, vycházejí z

channelingu. Channeling lze stručně popsat jako komunikaci k člověku nebo skrze něj ze strany zdroje, který údajně existuje v jiné dimenzi reality, než je ta naše. Tyto zdroje se zpravidla představují jako vysoce rozvinuté duchovní bytosti s vyšším poznáním, které komunikují s lidmi, aby jim připomněly důležité duchovní pravdy, povzbudily je k více naplňujícímu životu a zároveň jim přinesly poznání o povaze reality. Mezi nejvýznamnější channelingové texty patří knihy, které byly sepsány podle promluv americké spisovatelky Jane Robertsové (1929–1984), skrze níž hovořil Seth, jenž sám sebe definoval jako „energetická osobnostní esence, která již není zaměřená na fyzickou realitu“.

Seth i další channelingové texty používají pro označení Boha nejčastěji termín *Vše Co Je*. Jejich pojetí má nejblíže k panenteismu: Bůh je souhrnem všeho, co existuje v našem světě, ale zároveň tvoří podstatu všech ostatních systémů reality. A celek veškerého jsoucna znamená více než pouhý součet jeho částí.

Channelované bytosti se shodují i na monistickém pojetí: duch předchází hmotě, v konečném důsledku jsou ale oba elementy jedním.

I následující myšlenky bychom našli u více channelovaných bytostí nebo v různých konceptech New Age: Svět manifestovaných jevů představuje systém dokonalé kamufláže. Podobu světa, jak se nám jeví, spoluvytvářejí naše smysly, ale jeho podstatu nelze vidět běžným zrakem. Zamaskovaný svět, v němž nelze přímo odhalit myšlenky, chrání naši svobodu a soukromí. Ale takový svět představuje kognitivní omyl, a naší největší iluzí je zdánlivá oddělenost od Bytí.

Fyzický vesmír je pouze jedním z mnoha systémů reality. K našemu vesmíru existují rovněž paralelní světy, v nichž se uskutečňují pravděpodobnostní linie vývoje našeho světa. Události nejsou oddělené, teprve naše smysly je dělí do série okamžiků, vnímáme pouze nepatrný zlomek jejich plné skutečnosti. Z ústředního tématu hlavní událostí, jež obsahuje nekonečné množství variací a gradací, zakoušíme jen jednu její verzi. A tu k nám podle zákona o přitažlivosti podobného magneticky přitáhnou především naše názory.

Žádný z existujících světů není uzavřený – vzájemně spolu komunikují a prochází jimi táž energie. Vše oplývá vědomím a kypí životem. Naš fyzický vesmír vznikl směrem zevnitř ven – nejprve bylo vědomí, které se postupně zmaterializovalo. Hmota, energie a vědomí jsou v konečném důsledku jedno, vědomí spouští transformaci energie v hmotu. Tvoření probíhá nepřetržitě. Určitý fyzický předmět má zdánlivě pevný vzhled, ale ve skutečnosti je neustále tvořen z přitékající psychické energie, která se transformuje do fyzického vzorce předmětu. Dochází k tomu v pravidelném, pulzujícím rytmu. Energie a vědomí Zdroje vchází spolu s každým úderem vesmírného tepu do života. V každém okamžiku vesmír zaniká a znovu se vytváří, my ale nedokážeme toto blikání rozpoznat, podobně jako u vzájemně oddělených filmových obrazů, které se rychle promítají na plátně, nám smysly poskytující iluzi kontinuity. Atomy nejsou původcem energie – ta jimi pouze prochází. Každý atom i molekula mají své vlastní vědomí i život, každá částiceka vědomí je součástí Všeho a nese v sobě povědomí o celku. Vesmír je živý. Čas a prostor jsou iluzorní veličiny. Představují dva aspekty téže reality a jejich hlubší podstata je stejná. Totéž platí i pro myšlenky, zkušenosti a objekty – vše je jedním. V hlubším smyslu existují všechny události simultánně. Za oponou

času se nacházejí všechny vymřelé živočišné druhy, ale také všechny námi dosud neobjevené technologie a nevytvořená umělecká díla. Nachází se zde i rozsáhlý Zdroj Umění, z něhož v každé epoše čerpali tvůrci, aby vytvářeli symbolické reprezentace Pravdy, kterou Umění zastupuje. Podle Setha pohání evoluční vývoj budoucnost. Ideální verze toho, čím se určitý živočišný druh může stát, jej motivuje, aby se k tomuto budoucímu, anebo spíše nadčasovému obrazu snažil dospět. V evoluci lidské společnosti plní úlohu tohoto motivujícího ideálního obrazu Atlantida. Trochu podobné pojetí nabízí Terence McKenna: „Pro mě je klíčem k pochopení toho, co se děje v dějinách, tvořivosti a progresivních procesech všeho druhu, vidět stav dovršení na konci jako druh objektu vyšší dimenze, který vrhá obrovský a mihotající se stín na nižší dimenze organizace, k nimž patří i tento vesmír.“²⁹

Vnitřní vesmír

Zmínili jsme již předpoklad, že za naším světem jevů se nachází daleko hlubší a rozsáhlejší systém reality, v němž se vytváří podoba našeho hmotného a viditelného světa a který rovněž poskytuje inspiraci umělcům. Podle Setha tento vnitřní psychologický vesmír „reprezentuje vnitřní sféru reality, vnitřní dimenzi existence“, která našemu světu dává jeho vlastní typické rysy. V něm má svůj původ i energie a síla, která nás udržuje při životě, pohání naše myšlenky a rovněž rozsvěcuje naše města.³⁰ Tento *Rámec 2*, jak jej Seth nazývá, má blízko ke kreativitě a přirozeně směřuje k naplnění a dobru celého stvoření. Vnitřní svět lidí je propojen s duší země a s vnitřním světem živočichů; ve vzájemné spolupráci vytvářejí a udržují své fyzické prostředí.

Podobné myšlenky ale nenacházíme pouze v New Age. O

existenci vnitřního vesmíru, z něž vychází svět forem, hovoří například také soudobý matematik Ralph Abraham, představitel teorie chaosu: „Existuje jiná úroveň..., kterou nazývám Chaos nebo Gaiā nevědomí. To obsahuje nikoliv formu, nýbrž zdroj formy, energii formy, formu formy materiálu, z něhož je forma vytvořena.“³¹

Unus mundus

Wolfgang Pauli (1900 – 1958) byl jedním ze zakladatelů kvantové fyziky. V roce 1945 mu byla udělena Nobelova cena za fyziku. Jeho plodná spolupráce s Jungem trvala více než 20 let.

Pauli spolu s Jungem vyvinuli ontologickou teorii, která byla nazvána „Pauli-Jungova domněnka“. Pauli se domníval, že prvky kvantové fyziky poukazují na hlubší realitu, která by mohla vysvětlit mezeru mezi myslí a hmotou. Napsal: „Musíme postulovat vesmírný řád přírody mimo naši kontrolu, kterému podléhají *jak* vnější hmotné objekty, *tak* vnitřní obrazy.“³² Tato psychofyzicky neutrální doména, která není ani mentální ani fyzická, je něčím třetím. Jung ji nazývá *unus mundus* – jeden svět. Jedná se o pojem, který převzal od belgického lékaře a alchymisty jménem Gerardus Dorneus z 16. století. Jung napsal: „Myšlenka *unus mundus* je nepochybně založena na předpokladu, že rozmanitost empirického světa spočívá na základní jednotě, a nikoliv že by dva nebo více zásadně odlišných světů existovaly vedle sebe nebo se vzájemně mísily. Řekněme spíše, že vše rozdělené a odlišné patří do jednoho a téhož světa, který není světem smyslů, nýbrž předpokladem...“³³ Jung si *unus mundus* představoval jako „platónský předcházející nebo primární svět“.³⁴

Velmi podobně jako *unus mundus* chápal Jung i pojem *Tao*,

s nímž jsme se již setkali. Obojí pro něj představovalo konečnou realitu, která v sobě sjednocuje všechny atributy a tvoří základ plurality.

V roce 1954 Jung kladl na roveň *unus mundus* další pojem: *pleróma*. *Pleróma* neboli plnost je gnostický koncept, který měl velký význam ve valentinské nauce. V roce 1929 Jung prohlásil: „Gnostikové (...) to označovali jako pléróma, stav plnosti, ve kterém dvojice protikladů, ano a ne, den a noc, existují společně, a když se pak ‚stanou‘, je buď den nebo noc. Ve stavu ‚zaslíbení‘ před svým vznikem neexistují, není tu bílá ani černá, dobro ani zlo.“³⁵

Na *unus mundus* můžeme nahlížet jako na stav vesmíru před prvním dnem stvoření nebo před velkým třeskem. Z *unus mundus* vychází *creatio continua* („nepřetržité tvoření“), což lze chápat také jako přechod z potencionálního do aktuálního bytí.³⁶ Na *creatio continua* by se podle Junga „mělo nahlížet nejen jako na po sobě jdoucí řadu tvůrčích činů, ale rovněž také jako na věčnou přítomnost jediného tvůrčího aktu“.³⁷

Univerzální duše, předzjednaná harmonie, vnitřní vesmír, *unus mundus*... to vše jsou koncepty, které dokážou poskytnout vysvětlení pro jevy, kterými se na následujících stranách budeme podrobně a do hloubky zabývat. Začneme prazvláštním, ale dobře doloženým fenoménem, jehož existence relativizuje čas a prostor, odstraňuje vztah příčiny a následku av těch, kdo jej prožili, zanechává mysteriózní pocit, že se jich dotkla vyšší moc, aby jim ukázala hlubší smysl věcí a nasměrovala je na správnou cestu.

Citace a poznámky k 1. kapitole

⁰ (Citát na obálce) JUNG, Carl Gustav, SHAMDASANI, Sonu (ed.). *Červená kniha: Liber Novus* : čtenářská edice. Překlad Petr Babka. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0490-9. s. 222.

¹ STUBENBERG, Leopold a Donovan WISHON. Neutral Monism and the Dual Aspect Theory. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.). Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/neutral-monism/>.

² STRAWSON, G. Realistic Monism: Why Physicalism Entails Panpsychism. *Journal of Consciousness Studies*, vol. 13, nos. 10–11, 2006. Exeter, Imprint Academic. s. 7.

³ HARTSHORNE, Charles. Panpsychism. In: FERM, Vergilius (ed.). *History of Philosophical Systems*. New York: Rider and Company. ISBN 978-0806529233. s. 446.

⁴ HIPPOKRATÉS. *De alimento*.

⁵ HÉRAKLEITOS. In: HIPPOLYT. Vyvrácení všech herezí. 9. kniha, 4. kap. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/050109.htm>

⁶ FRANZ, Marie-Louise von. *Věštění a synchronicita: [psychologie smyslu náhody]*. Překlad Jan Černý, Kristina Černá. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001. ISBN 80-85880-22-9.

⁷ CHALMERS, D. J. The Combination Problem for Panpsychism. In: Brüntrup, Godehard; Jaskolla, Ludwig (eds.). *Panpsychism: Contemporary Perspectives*. New York: Oxford University Press. pp. 179–214. Dostupné z: <https://consc.net/papers/combination.pdf>

⁸ PLATÓN. *Tímaios*. 30b–c, 33b.

⁹ POTTER, Karl H. *Encyclopedia of Indian Philosophies, vol. 3. Advaita Vedānta Up to Śaṅkara and His Pupils*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers. ISBN 978-81-208-0310-7. s. 84.

¹⁰ HORÁK, Viktor. *O Tau a ctnosti: interpretace slov Laa-c'*. Olomouc: vydáno samonákladem, 2022. ISBN 978-80-270-8920-8. Dostupné z: tao.kvalitne.cz/horak.html.

¹¹ *Tomášovo evangelium*, výrok 22. Dostupné z: <https://magazin.gnosis.cz/tomasovo-evangelium/>

¹² PLÓTINOS. *ENNEADY*, IV, 7.

¹³ PLÓTINOS. *ENNEADY*, IV, 3.

¹⁴ PLÓTINOS. *ENNEADY*, V, 2.

¹⁵ PLÓTINOS. *ENNEADY*, IV, 1.

¹⁶ PLÓTINOS. *ENNEADY*, VI, 9.

¹⁷ PICO, G. F. *Giovanni Pico Della Mirandola: His Life By His Nephew Giovanni Francesco Pico*. London: Chiswick Press. – c.Whittingham and co., 1890. s. XXII.

¹⁸ JUNG, C. G. *Synchronicity: An Acausal Connecting Principle*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1973. ISBN 0-691-01794-8. s. 85.

¹⁹ LEIBNIZ, G. W. *Discourse on Metaphysics*, §9. Dostupné z: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/leibniz1686d.pdf>

²⁰ LEIBNIZ, G. W. *Second Explanation of the System of the Communication between Substances*. In: *The Philosophical Works of Leibniz*. New Haven, 1890. s. 90.

²¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Transscendente Spekulation über die anscheinende Absichtlichkeit im Schicksale des Einzelnen* (1851). In: *Schopenhauers sämtliche Schriften in fünf Bänden*, vol. 4. E. Grisebach ed. 1922. s. 264-65. Dostupné z: <https://harpers.org/2012/02/schopenhauer-causality-and-synchronicity/>

²² WILLIAMS, Gibbs A. *Demystifying Meaningful Coincidences Synchronicities: The Evolving Self, the Personal Unconscious, and the Creative Process*. Rowman & Littlefield, 2015. ISBN 978-0765707031. s. 3

²³ JAMES, William, a Frederick Henry BURKHARDT. *Manuscript Lectures (The Works of William James)*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press, 1988. ISBN 0674548264. s. 268.

²⁴ GRIFFIN, David Ray. *Founders of Constructive Postmodern Philosophy: Peirce, James, Bergson, Whitehead, and Hartshorne*. Albany: State University of New York Press, c1993. ISBN 0791413330. s. 102.

²⁵ Lekce kurzu, které W. J. učil v letech 1905–1906. In: GRIFFIN, David Ray. *Founders of Constructive Postmodern Philosophy: Peirce, James, Bergson, Whitehead, and Hartshorne*. Albany: State University of New York Press, c1993. ISBN 0791413330. s. 101.

²⁶ SHELDRAKE, Rupert. *The Science Delusion: Freeing the Spirit of Enquiry*. Coronet, 2020. ISBN 144472794X.

²⁷ PINCH, Adela. *The Appeal of Panpsychism in Victorian Britain*. University of Michigan.

²⁸ SHELDRAKE Rupert a kol. *Chaos, Creativity and Cosmic Consciousness*. Park Street Press, 2001. ISBN 978-0892819775. Předmluva. Poprvé tuto myšlenku R. Sheldrake vyjádřil v knize *A New Science of Life and The Presence of the Past*.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ SETH, Jane ROBERTS a Robert F. BUTTS. *The Individual and the Nature of Mass Events*. New York: Prentice-Hall, c1981. ISBN 0-13457242-4. Sezení 823 z 27. 2. 1978, po 11:13, s. 117.

³¹ SHELDRAKE Rupert a kol. *Chaos, Creativity and Cosmic Consciousness*. Park Street Press, 2001. ISBN 978-0892819775. Předmluva.

³² Wolfgang Pauli. Letter to: [Marcus] Fierz. [1948]. In: STAPP Henry P. *Mind, Matter, and Quantum Mechanics*. Springer, 2009. ISBN 978-3540896531. s. 149.

³³ JUNG, C. G. a Herbert READ. *Mysterium Coniunctionis (The Collected Works of C.G. Jung, vol. 14)*. Princeton: Princeton University Press, c1963. ISBN 978-0-691-01816-4. s. 537-538.

³⁴ C. G. Jung (Küsnacht-Zürich). Letter to: [Wolfgang] Pauli [24. 10. 1953]. In: PAULI, Wolfgang a kol. *Atom and Archetype: The Pauli/Jung Letters, 1932-1958*. Princeton: Princeton University Press, c. 1992. ISBN 0-691-01207-5. s. 69.

³⁵ JUNG, C. G. *Dream Analysis. Notes of the Seminar given in 1928-1930*. Princeton: Princeton University Press, c. 1984. ISBN 0-691-09896-4. s. 131.

³⁶ ROTH, R. F. *Return of the World Soul: Wolfgang Pauli, C.G. Jung and the Challenge of Psychophysical Reality – Part I: The Battle of the Giants*. Pari Publishing, 2011. ISBN 978-8895604121.

³⁷ JUNG, C. G. *Psyche and Symbol: a Selection from the Writings of C. G. Jung*. (ed. Violet S. de Laszlo). New York: Anchor Books, 1958. s. 280.

ČÁST I.

SYNCHRONICITA

2. Co je to synchronicita

Jung nazval synchronicitu "narušením času"

Určitě jste zažili nějakou příhodu, která ve vás zanechala zvláštní pocit doteku tajemna a vyvolala dojem, že takovou nepravděpodobnou shodu okolností musela naplánovat nějaká vyšší síla. Například si dlouho marně hledáte zaměstnání. Jednou procházíte městem a omylem zabočíte do ulice, kam běžně nechodíte. Na dveřích jedné z

kanceláři vás upoutá oznámení: „Přijmeme...“ I když jste již odpovídali na spoustu podobných inzerátů, něco vám říká, abyste to zkusili... A získáte práci, která dokonale odpovídá vašim schopnostem a tomu, co jste si přáli.

Většinou se jedná o drobné zážitky, které – pokud si jich vůbec všimnete – vás nanejvýš pobaví. Například během jednoho dne pětkrát narazíte na téma velbloud, třebaže se o velbloudy v nejmenším nezajímáte. Nebo učitelka podává žákům výklad o čmelácích – a vtom jeden vlítne do třídy. Jeden můj známý se na túře se svým kamarádem blížil k horské chatě s nabídkou jídel. Poznamenal: „Já bych si tak dal zelňačku!“ Kamarád na to: „Já zase kulajdu!“ Chvíli se bavili o tom, jakou z obou polévek by si si objednali raději, až dorazili k horskému podniku. S překvapením a pobaveně zjistili, že toho dne měl v nabídkovém menu dvě polévky: zelňačku a kulajdu.

Podobné zkušenosti jako by narušovaly náš běžný způsob prožívání skutečnosti, jenž odpovídá kauzálnímu myšlení, které bychom také mohli nazvat lineární. To znamená, že na počátku stál nějaký podnět A, který vyvolal reakci B, a ta zase vedla k události C, a tak dále. Vy se ale náhle ocitnete v situaci, kdy B nebo C se vyskytuje simultánně s A, nebo jim dokonce časově předchází. V normálním sledu události si host v restauraci nejprve vyžádá menu a poté si vybere jídlo. V našem příkladu si ovšem turisté nejprve vybírali polévku a teprve potom se seznámili s nabídkou. Obvyklé prožívání kauzálního sledu nahradí zkušenost výskytu nekauzálních událostí, které spojuje jedno téma – jako je téma čmeláka, které se simultánně stalo obsahem výuky i objektem, který se v podobě skutečného hmyzu objevil ve třídě. Pro označení podobných zážitků se vžil termín synchronicita.

Významné i drobné koincidence zažil snad každý. Podle věrohodných průzkumů prochází zkušenost synchronicity napříč všemi sociálními vrstvami, profesními třídami i kulturami. Zážitky synchronicity bychom mohli přirovnat ke snům: Každý v noci sní, ale ne každý si své sny pamatuje. Ještě méně lidí přikládá svým snům nějaký význam a jen málokdo se pomocí studia snů snaží dobrat hlubšího pochopení smyslu života a reality, v níž žijeme. Jakmile jsem se začal zabývat fenoménem synchronicity a trochu si všímat jejího výskytu, nacházel jsem dostatek vlastních drobných koincidencí, které bych jinak ignoroval. Několik příkladů: Na jedné lidové slavnosti se v jedné rodině bavili o tom, jak zestárli a mládí je pryč. Vtom dechová kapela začala hrát: „Už nám, lásko, není dvacet let...“ Angličtinář vysvětluje překlad věty „Žena, která přišla“. Vtom někdo zaklepe a do třídy vstoupí nějaká žena. Dvě sestry se před puštěnou televizí baví o keramickém kroužku, do kterého chodí jedno z jejich dětí, v tu chvíli se v TV děj kresleného příběhu přesune do keramické dílny. Jako pedagog začínám působit v jedné třídě na základní škole. S překvapením zjišťuju, že jeden z žáků má stejné, nepříliš obvyklé, jméno i příjmení jako já. V téže třídě se nachází i žák, který má stejné jméno a příjmení jako můj spolužák ze ZŠ. Neobvyklé nejsou ani sériové koincidence. Jednou ráno poslouchám díl rozhlasového seriálu o Janu Janském, objeviteli krevních skupin. Poté odcházím něco vyřídit na úřad, který se nachází na ulici Janská. Téhož dne volám svému lékaři, abych se dozvěděl výsledky svých krevních testů. Večer sleduju detektivku, v níž hraje důležitou roli krev. Zdá se, že vnímavá a pozorná mysl nalezne více podobných „vhledů“.

A lidé se začínají o toto téma zajímat. Počet knih a článků týkající se smysluplné koincidence v posledních desetiletích prudce vzrostl, nejvíce zhruba v dekadě následující po

polovině 70. let 20. století. Synchronicita má blízko k spiritualitě, vede totiž k závěru, že nějaká vyšší síla působí v našem psychofyzickém světě a zároveň jej přesahuje. Podle New Age bestselleru *Celestinské proroctví* je dokonce vnímavost vůči koincidenčním znamením duchovní vyspělostí. Křesťanům může synchronicita splývat s jiným pojmem: Prozřetelnost. Církev chápe prozřetelnost jako věčný úradek, kterým Bůh vede stvoření ke konečné dokonalosti tím, že se stará o vše od nejmenších věcí až po největší světové a dějinné události. Tento křesťanský přístup silně ovlivnil sv. Augustin, který odmítl koncept náhody i vrtošivého osudu a zastával názor, že „Božská prozřetelnost působí ve všech věcech, bez ohledu na to, jak jsou všední a nejasné“. ³⁸

Případy slavných "náhod"

Zmínili jsme hlavně drobné koincidence všedního života. Existují ale i mnohem nápadnější případy synchronicity. Uvedme několik slavných a ohromujících případů. Všechny jsou dobře doloženy:

Zřejmě nejznámějším příkladem koincidence je slavná Jungova příhoda se zlatým skarabeem.

Jung měl mladou pacientku, kterou dlouho neúspěšně léčil, protože mu byla psychologicky nepřístupná. Zbývala mu již jen naděje, že se objeví něco nečekaného a iracionálního, co naruší její karteziánský racionalismus, jímž se obrnila. Očekávaný průlom přišel v podobě působivého snu. Ženě se zdálo, že ji někdo obdaroval drahým šperkem ve tvaru zlatého skarabea. Téhož dne měla sezení, během kterého Jungovi vyprávěla, co se jí zdálo. Zatímco stále líčila svůj sen, slavný psycholog uslyšel klepání na okno. Když se otočil, zjistil, že zvuky vydává poměrně velký létavý hmyz,

který zvenčí klepal na okenní tabuli ve zjevné snaze dostat se do temné místnosti. Jung otevřel okno a okřídlený hmyz chytil. Jednalo se o brouka čeledi vrubounovití (Scarabaeidae), možná zlatohlávka, jehož zlatozelená barva se nejvíc podobá zlatému skarabeovi. Jung předal brouka pacientce se slovy: „Tady máte svého skarabea.“ Tento zážitek znamenal obrat: Pacientka změnila svůj postoj a stala se přístupnější vůči iracionálním jevům i samotné léčbě.

Dr. Kirby Surprise, jehož příjmení příznačně znamená „Překvapení“, začíná svou knihu o synchronicitě svým ohromujícím zážitkem: Jednou seděl ve svém autě na ulici a poslouchal rádio. Právě vysílali reklamu na film *Carrie*, jenž pojednává o dívce, která má schopnost hýbat předměty svou myslí. V závěru tohoto hororu využívá hrdinka svou moc k rozdrčení rodinného domu. Naproti ulici, kde Surprise parkoval, stál nějaký starý domek. Surprise přemýšlel, jaké by to bylo, kdyby i on dokázal svou myslí pohnout domem. To, co se pak stalo, ho muselo zcela šokovat. Když na zmíněné stavení zíral, náhle se prudce otřásl, pak se dalo do pohybu a převrátilo na bok. Surprise začal v panice uvažovat, jestli to celé nezpůsobil on. Dále vypravuje: „„Dobře“, řekl jsem si. „Jestli jsem to udělal já, pak bych chtěl vidět dům rozdrčený jako ve filmu.“ Jak jsem ohromeně zíral, dům se znovu začal otřásat. Střecha se hroutila dovnitř... Zdmi prorážely trámy a okna se rozbíjela, když se dům začal trhat na kusy.“ O chvíli později spatřil obrovský buldozer. Líně se sunul přes střed domu, během pár okamžiků rozdrtil konstrukci na suť a o něco později začal nakládat trosky. Surprise si předtím nevšiml demoličního zařízení – dům jej zakryl z dohledu. Se zapnutým rádiem a staženými okny ani neslyšel motor traktoru. A tak se mu mohlo zdát, že se jeho fantastické přání splnilo prostřednictvím řady synchronních událostí.³⁹

Profesor biologie Adolf Portmann měl přednášku, kterou zamýšlel uzavřít příběhem o kudlance nábožné. Právě když se chystal toto téma otevřít, vletěla oknem do přednáškové haly kudlanka nábožná, kroužila kolem hlavy profesora a přistála poblíž lampy u řečnického pultu, takže hmyzí křídla vrhala na protější bílou zeď obrovský stín v podobě paží modlícího se muže.⁴⁰

Psychoanalytička na dovolené náhle začala mít silný vizuální dojem jedné ze svých pacientek, o níž věděla, že má sebevražedné sklony. Jelikož si svůj pocit nedokázala vysvětlit, okamžitě poslala pacientce telegram, aby nedělala nic hloupého. Dva dny nato se dozvěděla, že těsně předtím, než telegram dorazil, odešla pacientka do kuchyně a pustila plyn, aby se otráвила. Vyděšena pošťákem, který zazvonil na zvonek, plynový ventil zase zavřela. Ještě více ji zasáhl obsah telegramu, takže ve svém sebevražedném pokusu již nepokračovala.⁴¹

Často uváděný případ koincidence zaznamenal ve svých pamětech francouzský spisovatel Émile Deschamps. V roce 1805 ho cizinec jménem de Fontgibu pohostil švestkovým pudinkem. O deset let později spisovatel narazil na švestkový pudink na jídelním lístku pařížské restaurace a chtěl si nějaký objednat, ale číšník mu řekl, že posledním pudinkem již obsloužili jiného zákazníka, kterým se ukázal být de Fontgibu. O mnoho let později, v roce 1832, byl Deschamps na večeři a znovu si objednal švestkový pudink. Vzpomněl si na dřívější incident a řekl svým přátelům, že k tomu, aby byla scéna kompletní, již chybí pouze de Fontgibu – a ve stejném okamžiku de Fontgibu, nyní již senilní, omylem vstoupil do místnosti.

V roce 1914 jistá matka vyfotila svého syna ve Schwarzwaldu a film nechala vyvolat ve Štrasburku. Ale

jelikož vypukla válka, nedokázala film získat zpět, a tak se ho vzdala. O dva roky později si chtěla vyfotit svou dcerku, která se jí mezitím narodila, koupila si tedy ve Frankfurtu film. Po jeho vyvolání zjistila, že byl dvakrát exponován: obrázek pod ním byla fotografie syna, kterou pořídila v roce 1914! Starý film byl vyvolán a nějak se znovu dostal do oběhu s novými filmy.⁴²

Následující příhoda pochází z knihy *Beyond Coincidence* autorů Plimmera & Kinga, kteří zaznamenali více než 200 podivuhodných náhod. Golfista sledoval, jak se jeho perfektní úder uprostřed letu srazil s jiným míčkem – tzv. záchrannou ranou, kterou vystřelil jiný hráč v opačném směru. Oba golfisté, ohromeni shodou okolností, běželi na místo střetu, aby se představili. Oba se jmenovali Kevin O'Brien.

Koincidence bychom našli i ve významných dějinných událostech. Uvedeme alespoň dva příklady. Pocházejí z jednoho webu, který shromažďuje případy zvláštních náhod:

Tamerlán byl potomkem Čingischána a obávaným dobyvatelem, který žil ve 14. století. Když sovětští archeologové dne 20. 6. 1941 otevřeli jeho hrobku, našli v ní nápis: „Kdokoliv otevře můj hrob, vpustí vetřelce daleko hroznějšího než já.“ O dva dny později začala operace Barbarossa, kdy nacistické Německo napadlo Sovětský svaz.

Auto, ve kterém byl zabit arcivévoda Franz Ferdinand, mělo poznávací značku A III118. Válka, která vyplynula z tohoto činu, byla ukončena příměřím (angl. Armistice) dne 11-11-18. Mimochodem, jak ví každý, kdo se trochu zajímá o historii, již samotný atentát na následníka rakouského